

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Senioři jako zvlášť zranitelné oběti

Stárnutí populace je celosvětovým trendem, který se projevuje i v České republice.[1] Roste počet seniorů, což s sebou nese řadu výzev, mezi které patří i zvýšené riziko kriminality páchané právě na seniorech. V důsledku stárnutí dochází u lidí k různým změnám, které mohou zvyšovat jejich zranitelnost vůči trestné činnosti.

V ustanovení § 2 odst. 4 vymezuje zákon o obětech trestných činů pojem zvlášť zranitelná oběť. Z hlediska problematiky seniorů, jako obětí trestné činnosti je významné, že za zvlášť zranitelnou oběť je podle písm. b) tohoto ustanovení a odstavce považována „osoba, která je **vysokého věku** nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, **pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy**“.

Zvlášť zranitelné oběti jsou zákonem o obětech trestných činů oproti ostatním obětem poskytována i některá další práva, případně je na ně brán zvláštní ohled a lze tak konstatovat, že jejich ochrana je posílena.

První podmínkou je tedy vysoký věk[2], hendikep nebo smyslové poškození, avšak následně záleží také na okolnostech případu a poměrech takové osoby, zdali v konkrétním případě jsou takového charakteru, že jí skutečně brání v uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy. Nikoliv v každém případě je vysoký věk překážkou plného a účelného uplatnění této osoby ve společnosti.[3] Právní úprava vychází z předpokladu, že vysoký věk s sebou nese průvodní jevy charakteru biologického a sociálního. V důsledku nich je pak osoba fyzicky, mentálně nebo psychicky hendikepována, a právě z těchto důvodů se stává zvlášť zranitelnou.

Ohrožená skupina obyvatelstva

Z dat Českého statistického úřadu vyplývá, že senioři se oběťmi kriminality stávají výrazně častěji než jejími pachateli.[4] V souvislosti s některými fyzickými a psychickými změnami, které přirozeně doprovází proces stárnutí, se senioři stávají mimořádně ohroženou skupinou obyvatel, která je v některých ohledech snadnějším cílem trestné činnosti. Jejich osamělost, větší důvěřivost, menší schopnost úniku či obrany, to vše zvyšuje jejich ohroženost. Dlouhodobě pak jsou senioři oběťmi trestné činnosti v 1 případě z 10. V roce 2020 tvořili senioři 9,8 % z celkového počtu obětí trestné činnosti v České republice (2,3 tisíce seniorů z 23,1 tisíce obětí celkem).[5] Vzhledem k zastoupení seniorů v populaci (20 % v roce 2020) však nelze učinit závěr, že by byly častěji oběťmi než osoby mladšího věku. Důležitým rozměrem jsou však specifika trestné činnosti páchané na osobách vyššího věku, důsledky z toho plynoucí a výkon práv seniorů jako obětí trestné činnosti.

V souladu s Čírtkovou proto nelze souhlasit s tím, že senioři trpí pouze vyšším subjektivním pocitem strachu z kriminality, kdy skutečné procento jejich viktimizace není nijak hrozivé, a navíc nikterak dramaticky nevzrůstá. Právě dle Čírtkové je takové stanovisko je přinejmenším krátkozraké. Proti němu lze vznést dva závažné argumenty. Jeden vychází z latence trestné činnosti páchané na seniorech. Druhý se opírá o společenskou škodlivost kriminality na starých osobách. [6]

Specifika seniora, jako oběti

Fyzické a psychické změny spojené se stárnutím mohou seniory znevýhodňovat v případě, že se stanou oběťmi trestného činu. Snížená pohyblivost, poruchy smyslů, izolovanost, neschopnost využít moderní technologie nebo strach ze studu mohou bránit seniorům ve vyhledání pomoci. Pachatelé trestné činnosti si těchto faktorů jsou vědomi a často je zneužívají. Vedle týrání v rodině patří k typickým rizikům hrozící seniorům krádeže na ulici a v bytech, podvody a loupežná přepadení. I u těchto podob kriminality se předpokládá u seniorů značná latence, která se vysvětluje mimo jiné faktorem sociální izolace ve stáří. Trestné činy páchané na seniorech mají často také závažnější emocionální následky, které se hůře odbourávají.

Jak již bylo uvedeno, tak specifickým rysem kriminality páchané na seniorech je právě i skutečnost, že se zde předpokládá značná latence, která může mít mnoho příčin - např. strach z pachatele, blízký vztah k pachateli,[\[7\]](#) obava ze sociálního vyloučení nebo odsouzení okolím, nedůvěra v policii či další orgány, neochota komunikovat s policií, snaha vyhnout se zbytečné námaze či starostem s oznámením činu, nevědomost ohledně možností, jak se bránit, zdravotní nebo psychické problémy.[\[8\]](#)

Latentní kriminalitou rozumíme tzv. kriminalitu skrytou, tedy takovou, která není registrována příslušnými orgány[\[9\]](#). Oběti, na nichž byla tato kriminalita spáchána se z různých důvodů rozhodnou tuto skutečnost neoznámit, v důsledku čehož může dojít ke zkreslení dostupných statistických údajů. Obecně můžeme konstatovat, že „míru latentní kriminality ovlivňuje zejména intenzita formální a neformální kontroly, tolerance poškozených, úroveň právního vědomí občanů, ale i obtížnost odhalování“.[\[10\]](#)

Typická trestná činnost vůči seniorům

V důsledku výše vymezených specifík kriminality páchané na seniorech můžeme konstatovat, že u některých trestných činů budou senioři jako oběti vystupovat častěji, což vyplývá i z dostupných statistických údajů.[\[11\]](#)

Majetková trestná činnost vůči seniorům převažuje, kdy trestný čin krádeže tvoří více než tři čtvrtiny z celkového počtu trestných činů spáchaných na seniorech. Mezi nejčastější typy krádeží páchaných na seniorech konkrétně patří „kapesní krádeže, krádeže vloupáním do bytů, rodinných domků, sklepů, rekreačních objektů a krádeže vloupáním do zaparkovaných vozidel.“[\[12\]](#) Z majetkové trestné činnosti jsou také časté loupeže, kdy vzhledem k seniorům je důležitý závěr, že není pro posouzení jednání jako trestného činu loupeže „*nezbytnou podmínkou, aby poškozený skutečně kladl odpor, např. když si je vědom fyzické převahy útočníka a z obavy před dalším násilím odpor raději vůbec neprojevuje a plně se podrobuje vůli pachatele.*“[\[13\]](#)

Velmi často jsou osoby vysokého věku oběťmi trestného činu podvodu. V praxi se často objevují případy, kdy se pachatelé vydávají např. za sociální pracovníky či zaměstnance energetických společností a pod falešnou záminkou se tak snaží ze svých obětí vylákat různé finanční částky. Právě na seniory se pak mnozí z těchto pachatelů zaměřují, přičemž je nutné zmínit i to, že tito pachatelé „často vystupují velmi seriózně a působí natolik přesvědčivě, že lehce získají důvěru.“[\[14\]](#)

Společně s krádežemi či podvody je vůči seniorům často páchán také trestný čin porušování domovní svobody (§ 178 TZ). Toho se dopustí osoba, která neoprávněně vnikne do obydlí jiného, případně tam neoprávněně setrvá. Dle judikatury se neoprávněným vniknutím rozumí i případ, kdy osoba sice vstoupí do obydlí se souhlasem toho, kdo zde bydlí, „*avšak tohoto souhlasu dosáhne lstí založenou na nepravdivém tvrzení o své totožnosti, popřípadě o důvodech či účelu svého vstupu do bytu.*“[\[15\]](#)

Mimo uvedené konkrétní trestné činy, lze uvést ještě dvě širší oblasti trestné činnosti, kde budou osoby vysokého věku častěji oběťmi, či jsou ohroženější skupinou obyvatelstva, a to špatné zacházení

se seniory a kybernetická kriminalita.

Špatné zacházení může nabývat různých podob a dotýká se zejména těch seniorů, kteří jsou v důsledku svého věku a zdravotního stavu odkázáni na pomoc jiné osoby. Dle prostředí, v němž ke špatnému zacházení se seniory dochází, rozlišujeme dvě různé podoby. V první z nich půjde o případy, kdy se špatné zacházení uskutečňuje v **institucionální péči**, v níž se mnozí seniori na sklonu života ocitnou, a to ze strany zaměstnanců příslušných zařízení. Z hlediska trestných činů, ke kterým může v důsledku zanedbávání péče a případného násilí docházet, se bude typicky jednat o trestný čin týrání svěřené osoby (§ 198 TZ) a v souvislosti s tím i trestný čin neoznámení trestného činu (§ 368 TZ) a některé další, jako např. různé formy ublížení na zdraví. V rámci druhé podoby se pak špatné zacházení děje v domácím prostředí, jedná se tedy o tzv. **domácí násilí**, z hlediska trestných činů, k nimž může takovým jednáním dojít, patří především trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 TZ) o trestný čin těžkého ublížení na zdraví (§ 145), omezování osobní svobody (§ 171 TZ) či útisku (§ 177 TZ).

S nárůstem počítačové gramotnosti seniorů se i oni stále častěji stávají oběťmi kybernetické kriminality. V této oblasti se také předpokládá vysoká latence kriminality. Mezi nejčastější podoby kybernetické kriminality, jejíž obětí se poměrně často stávají právě seniori jsou „nevyžádané e-mailové výzvy a inzeráty, nevyžádané charitativní žádosti o peníze, ankety slibující odměny za vyplnění, internetové seznamky a on-line známosti, instalace neověřených softwarů, falešné výzvy od autorit státní moci“.

Mgr. Denisa Kartusová,
advokát

Mgr. Tomáš Vanča,
advokátní koncipient

[Advokátní kancelář Kartusová Legal](#)

Vodičkova 791/41
110 00 Praha 1

Tel.: +420 777228557
e-mail: kartusova@kartusovalegal.cz

[1] ČSÚ. Projekce obyvatelstva České republiky - 2023 - 2100 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023 [cit. 2023-12-08]. Dostupné >>> [zde](#).

[2] Vysokým věkem se podle ustáleného výkladu k § 42 písm. h) trestního zákoníku (obecně

přítěžující okolnost) rozumí příjemce starobního důchodu, popřípadě osoba ve věku 60 a více let, i když není příjemcem starobního důchodu. S ohledem na zvýšený věk odchodu do starobního důchodu již dnes lze za hranici vysokého věku považovat nejméně 65 let.

[3] K zařazení vysokého věku do tohoto ustanovení zákona o obětech trestných činů došlo novelou provedenou zákonem č. [56/2017](#) Sb. Podle předchozí úpravy nebyl vysoký věk důvodem pro označení osoby za zvláště zranitelnou.

[4] Metodika Českého statistického úřadu definuje seniory, jako osoby s věkem 65+.

[5] ČSÚ. Senioři jako oběti trestných činů [online]. Praha: Český statistický úřad, 2020 [cit. 2023-12-08]. Dostupné >>> [zde](#).

[6] ČÍRTKOVÁ, L. Senioři jako oběti trestných činů. Vyšlo jako příloha časopisu POLICISTA, 2007, roč.13, č. 6, s. 14-16, vydává MVČR.

[7] Obzvláště vysoká míra latence se předpokládá u domácího násilí či obecně u trestných činů, jichž se na oběti dopouští některá z jí blízkých osob (typicky někdo z blízkých příbuzných). V takových situacích jsou oběti ovlivňovány právě silnou citovou vazbou k pachateli, a proto se mohou ohlášení trestné činnosti vyhýbat.

[8] SMOLÍK, Josef; KAJANOVÁ, Alena. Prevence kriminality páchané na seniorech pohledem studujících

Univerzity třetího věku. Prevence úrazů, otrav a násilí. 2012, roč. 8, č. 1, str. 58.

[9] VÁLKOVÁ, Helena; KUČHTA, Josef a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vydání. Praha: C. H.

Beck, 2012, str. 133.

[10] SVATOŠ, Roman. Kriminologie. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, str. 27.

[11] ČSÚ. Senioři jako oběti trestných činů [online]. Praha: Český statistický úřad, 2020 [cit. 2023-12-08]. Dostupné >>> [zde](#).

[12] VENGLÁŘOVÁ, Martina. Senioři. Vyšlo jako příloha časopisu Policista. 2007, roč. 13, č. 6, str. 1.

[13] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. února 2008, sp. zn. 6 Tdo 196/2008.

[14] KŘÍHA, Josef; PINC, Benedikt. Bezpečný život seniorů. 1. vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2011, str. 2.

[15] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. října 2007, sp. zn. 7 Tdo 1147/2007.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dokazování negativních skutečností ve sporném řízení](#)
- [Neoprávněný odběr elektřiny - překvapení vlastníka?](#)
- [Rodič u dítěte v nemocnici: právo na přítomnost neznamená bez dalšího právo na přespání na jip/jirp](#)
- [Pokuta za švarcsystém kurýrů Rohlíku potvrzena Ústavním soudem](#)
- [Metropolitní plán schválen. Je Váš projekt v bezpečí?](#)
- [Posouzení shody dle AI Act - zkušenosti z praxe](#)
- [Začínají soudy zohledňovat náklady podnikatelů při plnění právních povinností v oblasti e-commerce?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulatorní požadavky a praktické aspekty](#)
- [Nefungující rozsah péče o dítě. Cesta přes využití terapie a dalších opatření podle ustanovení § 503 zákona o zvláštních řízeních soudních](#)
- [De iure traktor, de facto nákladní vozidlo, už ne tolik výhodná dualita](#)